

APÁM IMÁDSÁGA

Hajnalonként szerte az iszlám világban messze csengő, érces hangok köszöntik a felkelő napot. A háztetőkön és a minaretekben újból és újból hirdetik a muszlimok alapvető hitvallását, mely a takbírral kezdődik:

Alláhu akbar!

Ashadu an lá iláha illa l-láh!

Ashadu anna Muhammadan raszúlu l-láh

Allah a legnagyobb!

Tanúsítom, hogy nincs más isten Istenen kívül!

Tanúsítom, hogy Mohamed Isten küldötte!

Így kezdődik az *azán*,¹ az imára hívás. Ezzel figyelmeztetik a muszlimokat, hogy életüket már rögtön ébredés után Allahnak ajánlják. A kívülről megtanult alkalmi imádságoktól a naponkénti bonyolult rituálékig a hitbuzgó muszlimok életét teljességgel meghatározza az Allahra való emlékezés és az iszlám hagyomány által előírt szertartások elvégzése. Az *azán* mozgósítja a muszlimokat, visszhangzik bennük, összegyűjti őket, hogy együtt, egységesen boruljanak földre Allah előtt.

---

¹ Imára hívás muszlimoknál, az ima kb. húsz perccel az *azán* felhangzása után kezdődik.

A kívülálló megfigyelő számára úgy tűnhet, hogy az azán kétéhasítja az eget, elválasztja a sötétséget a nappaltól, életet lehel a muszlim vidékekbe és emberekbe.

Azt is mondhatjuk, hogy az azán a muszlimokat nemcsak az új napra ébreszti fel, hanem az életre is. Egy *hadisz*,² vagyis mohamedi hagyomány szerint az azánt minden gyereknek hallania kell születésekor. Amikor megszülettem, apám is gyengéden a fülembe mondta, azoknak a szavaknak a visszhangjaképpen, amelyeket az ő fülébe suttogott az ő apja huszonnyolc évvel korábban. Ezek voltak az első szavak, amelyeket valaki hozzám intézett, a hagyománynak megfelelően.

A családom különösen odafigyelt arra, hogy kövessük a hadísz. Qureshik vagyunk, mindenek előtt, és a Qureshi Mohamed törzse. Amikor annyi idősem lettem, hogy már felfogtam, milyen tekintélyes a családnevünk, megkérdeztem édesapámtól, hogy a prófétától örököltük-e ezt a nevet:

– Apa, mi valódi Qureshik vagyunk, mint Mohamed, Allah tegegye áldottá, és adjon neki békességet? – Mire ő:

– *Ji mérá bétá* – ez urdu³ nyelven azt jelenti, hogy: „Igen, fiam”. Majd hozzátette:

– Mohamednek nem volt olyan fia, aki megérte volna a felnőttkort, mi ’Umar ibn al-Khattáb leszármazottjai vagyunk.

’Umar volt a négy kalifának,⁴ Mohamed követőinek egyike, akiket a szunniták szerint Isten vezetett. Valóban előkelő a származásunk, nem csoda, hogy a családom büszke volt rá.

---

² A Mohamed szavait és cselekedeteit őrző, szájhagyomány útján terjesztett közlések írásos gyűjteménye.

³ Az urdu Pakisztán hivatalos nyelve.

⁴ A világ muszlimjainak legfőbb politikai vezetői voltak valamikor; jelenleg nincsenek kalifák. Az első négy kalifát hívják az „igaz kalifáknak”, a „helyesen vezetetteknek”. ’Umar a második kalifa (634–644), Mohamed törzsének, a Qurajsznak a tagja.

Az 1970-es években édesapám éppen a családjá és a családi öröksége miatt hagyta el Pakisztánt. Azt a küldetést vállalta magára, hogy jobb életet biztosítson a családjának és a testvéreinek. Amikor az Egyesült Államokba jött, idősebb testvére tanácsára a tengerészetenél vállalt munkát. Tengerészként rendszeresen küldött haza pénzt, akkor is, ha neki semmi sem maradt. Csak néhány év múlva tudott visszatérni Pakisztánba egy rövid időre, hogy feleségül vegye édesanyámat – előre elrendezett házasság volt.

Ammi, így hívom édesanyámat, szintén nagyon szorosan kötődött a családjához és a vallásához. Muszlim misszionáriusok gyereke volt. Az ő édesapja, akit én úgy hívtam, hogy *Náná Ábu*, röviddel a házasságkötésük után Indonéziába költözött nagymamámmal, *Náni Ammival* azért, hogy iszlám hitre térítsen ottani embereket. Ott született édesanyám is, majd a négy lánytestvére. És mivel Náni Amminak dolgoznia kellett, hogy el tudják tartani a családot, Náná Ábut pedig gyakran szólították el otthonról a missziós teendői, így édesanyámnak rengeteg feladata volt otthon: részt vett a testvérei nevelésében, az iszlám törvényekre is tanítania kellett őket.

Tízéves korában *Ammi* visszatért Pakisztánba a testvéreivel és *Náni Ammival*. Az ottani közösség nagy tisztelettel fogadta nagyapám családját amiatt, hogy kötelességtudóan eleget tettek missziói elhívásuknak. Mivel ekkor Náná Ábu még mindig misszionáriusként dolgozott Indonéziában, és csak rövid eltávazások idejére utazott haza Pakisztánba, Amminak még inkább ki kellett vennie a részét az otthoni munkából. Végül már öt testvéreinek kellett gondját viselnie, úgyhogy bár legjobb tanulóként végezte el a gimnáziumot, és ösztöndíjat is kapott volna, hogy orvosnak tanuljon, elutasította az ajánlatot. Náni Amminak szüksége volt nagylánya segítségére, mivel napjai nagy részét a

helyi *dzsamá'at*⁵ irodájában töltötte, ahol önkéntes titkárnőként dolgozott.

Náni Ammi gyakorlatilag egész életét feláldozta az iszlám ügyéért. Nemcsak misszionárius-feleség volt, de akárcsak Ammi, misszionáriusok gyereke is. Ugandában született, édesapja ott dolgozott orvosként, miközben az iszlám tanait hirdette a helyieknek. Náni Ammi mint misszionárius-gyerek, majd misszionárius-feleség élete végéig a *dzsamá'at*ot szolgálta, ezért nagy tisztelettel és elismeréssel illette a közössége. Valószínűleg Náni Ammi volt Ammi legnagyobb példaképe, és semmi mást nem akart, csak továbbvinni a családi örökséget.

A férfi, aki az azánt a fülembé súgta – ugye én akkor még nem ismertem őt – önfeláldozó, szeretetteljes ember volt, a patinás Qureshi név viselője. A nő pedig, aki mellette állt, misszionárius-gyerek, akinek nagy gyakorlata volt a másokkal való törődésben, és égett a vágtyól, hogy az iszlámot szolgálja. Második gyerekük voltam, és elsőszülött fiúk. Ők hívtak el engem az imádságra.

---

⁵ Gyülekezet arabul. A szót 'csoport' vagy 'felekezet' jelentésében is használják.

ANYÁM HITE

Gyerekkoromban mindentől gondosan megóvtak. Kimondhatatlan biztonságban voltam, mind testileg, mind érzelmileg, mindenféleképpen. Máig sem tudom igazán felfogni, hogy mennyire megvédték a veszélyektől. Apró fizikai sérülésekkel, néhány karcolással úsztam meg azt az időszakot, kisebb balesetekre emlékszem csupán. A legnagyobb heget – nem több öt centiméternél – akkor szereztem, amikor a nyitott ablak rácsapódott a kezemre, hároméves koromban. Az a nap beleivódott az emlékezetembe – de inkább amiatt, amit akkor anyám hitéből megtapasztaltam.

Akkoriban Ábbá Norfolkban, Virginia államban állomásozott. Tizenegyedik éve dolgozott a tengerészetnél, az utolsó évei úgy teltek, hogy nappal dolgozott, éjjel pedig tanult, hogy mesteri diplomát szerezzen az egyetemen. A tiszti főiskola elvégzése után előléptették, első osztályú tizedes tisztből junior hadnagyi fokozatra, és kis idő múlva máshová helyezték. Természetesen abban az időben én nem sokat tudtam mindezekről. Csak arról értesültem, hogy apám keményen dolgozik értünk, és bár soha nem éreztem magam megfosztva a szeretetétől, nem láthattam, ahányszor csak akartam.

Másfelől Ammi szilárd jelenléte folyamatos volt az életünkben, és bátorítóan hatott ránk. Úgy éreztük, mindenre képes értünk. Ő főzött ránk, ő készítette elő a ruháinkat, és ő tanított

minket az *aqídára*⁶ is. Soha nem látszott fáradtnak, és soha nem panaszkodott. Mindössze két kőkemény szabályhoz ragaszkodott lelki egyensúlya megőrzése érdekében: nem lehetett hancúrozni este kilenc után, és nem zavarhattuk meg, ha éppen indiai teát ivott, amit egyébként meglehetősen gyakran tett.

Bárki is jött hozzánk, a vendégfogadás kifogástalan volt, édesanyám mindenből a legjobbat adta a vendégnek, megtiszteltetés volt számára, hogy befogadhatja és szolgálhatja. Annyi ételt készített, amennyit meg se tudtak enni, a házunk tisztább volt, mint új korában, gyönyörűen kivasalt ruhában jártunk, és szívesen marasztaltuk a vendégeinket, ha a tervezettnél tovább akartak nálunk maradni. Természetesnek vettük, ha anyám hosszasan szabadkozott az ellátás szegényessége és ápolatlan megjelenésünk miatt. Ez is része volt az illemszabályoknak. A vendégek pedig biztosították Ammit, hogy egész évben nem ettek ilyen nagyszerű ételeket, hogy az otthona a mennyben sem lehetne tisztább, és hogy a gyerekei példásan viselkednek. Ezen a ponton mindenki elégedett lehetett: a vendégek is, hogy így megtisztelték őket, Ammi is, hogy ennyire megdicsérték, és mi is, gyerekek, hogy a felnőttek megemléstettek a beszélgetésükben.

Volt olyan, hogy hónapokig nálunk lakott egy-egy vendég. Ammi vendégszeretete és tapintata sosem fogyott el. Azok sorából, akik otthonunkban vendégeskedtek, kiemelkedett Náni Ammi és nővére, akit Mamának hívtunk. Mama elbűvölő nő volt, hatalmasakat tudott nevetni, és óriási szív bújt meg kicsike kis testében. Mindig szívesen társasjátékozott velem, hároméves kisfiúval, végtelen volt a türelme, és hajlandó volt elnézni, ha csaltam.

A baleset napján Mama éppen nálunk volt. Ammival együtt fent tartózkodtak az emeleten, én pedig lent a kisautóimmal ját-

---

⁶ Mélyen gyökerező iszlám hit.

szottam – Ammi vette őket a vegyesboltban, hogy hagyjam abba a nyafogást. Bajival,⁷ a nővéremmel volt egy megegyezésünk: ha játszik velem és a kisautómmal, akkor én is játszom vele és a pónilovas játékszettjével. Ő is azt a kisautót választhatta, amelyiket akarta, és én is azt a pónilovat, amelyik tetszett. Kiválasztottam a pónimat, és attól kezdve pimasz módon semmi egyébbe nem foglalkoztam, csak győzködtem Bajit, hogy az én pónim a legjobb. Amikor az autókkal játszottunk, ő mindig a Lamborghinit választotta, én pedig attól kezdve próbáltam meggyőzni, hogy a Pontiac, ami nekem maradt, jobb annál.

Baji éppen abbahagyta a játékot a kisautómmal, én meg elindultam a póniért, miközben továbbra is tologattam a kisautómat a földön, a fotelek között. Felnéztem és láttam, hogy az ablak a fejem felett éppen kinyílni készül. Az a szeszélyes ötletem támadt, hogy éppen megfelelő ez a helyzet, hogy a Pontiacommal balesetezzek egyet. Végigvezettem az autót az ablakpárkányon, és végzetes lendülettel belevágtam az ablaktáblába.

Mai napig nem tudom, hogy tulajdonképpen hogyan esett le az ablaküveg. Csak a szúró fájdalomra emlékszem, a rengeteg vérre, és hogy Ammi nevét kiáltozom, fuldokló zokogás közepette. Felidézem, mi történt azután.

Amint Ammi lejött az emeletről, és meglátta a balesetet, szinte elsírta magát, de aztán visszatartotta a könnyeit. Tengerészfeleség lévén mind az anyai, mind az apai szerepbe beletanult, és ez most nem a könnyek ideje volt. A gyors cselekvést választotta helyette, ijedségét Allahnak engedte át.

Felémelte az ablakot, a kezemet bekötötte törölközővel, és gyors mozdulattal magára öltötte a burkáját. Bajit a Mama gondjaira bíz-

---

⁷ Baji keleti női név. Ugyanakkor urdu nyelven az idősebb lánytestvér tiszteletteljes megszólítása is lehet. Bádzsinak ejtik. – *A ford.*

ta, engem pedig betett az autójába, és felvitt a klinikára. Egész úton a *du'át*⁸ mondta, melynek szövegét egyrészt a Koránból vette, másrészt a hadíszokból, harmadrészt pedig saját szavaival imádkozott. Az, hogy Allah szuverén gondviselésétől függött, erőt adott neki, megszilárdította az akaratát, és eloszlatta a félelmeit.

Miután megérkeztünk a klinikára, megismerkedtem a sebvarrás ijesztő fogalmával. Az orvos meg akarta tiltani Amminak, hogy végignézze, amint összevarrnak, de én nem voltam hajlandó elszakadni édesanyámtól. Miközben összevarrták a kezemet, ő hangosan imádkozott: nem törődött az orvosok és a nővérek kérdő tekintetével. Abban az időben ritkán lehetett találkozni muszlimokkal az Egyesült Államokban, olyan muszlim tengerésztiszt-feleséggel pedig, aki egész testet elfedő burkát visel, és fennhangon imát mormol arab és urdu nyelven, még ritkábban.

Édesanyám elszántan mondott du'a imája és állhatos bizalma Allahban – kisia sikoltozása és az ítélkező tekintetek dacára – olyan tanúságtétel volt számomra a hitéről, amit soha nem fogok elfelejteni. Egész gyerekkorom során rengeteg du'át tanított meg nekem a Koránból, és hadíszokat is, én pedig a szívembe zártam őket, mert ismertem az erejüket. Láttam, mennyire meg tudták erősíteni édesanyámat a félelem és szükség idején, és sokkal erősebb nyomot hagyott bennem ez az élmény, mint bármilyen fizikai sérülés.

---

⁸ Muszlim fohász különleges esetekre, melyet a *szalának* nevezett rituális imákon kívül mondanak el. Kötött is, szabad is lehet.

A NÉGYEK KÖZÖSSÉGE

Ahogy nőni kezdtem, egyre inkább úgy éreztem, hogy a családom nagyon kirí a többi család közül. Ez folyton elkedvetlenített. Az iszlám hagyományörzés mellett az életemet a '80-as évekbeli rajzfilmek, a műanyag játékok és a dühkitörések határozták meg. Be kellett illeszkednem abba a környezetbe, ami a többi fiúnak természetes közege volt. Sajnos az emberek félnek attól, amit nem ismernek: a muszlim háttérrel elriasztotta tőlem azokat, akik a barátaim lehetnek volna, ahogy a szüleiket is. Nagyon magányos voltam.

Az is rontott a helyzeten, hogy apám tengerészi hivatása miatt rendszeresen tovább kellett költöznünk. Nem volt időnk bárhol is gyökeret eresztetni. Ha visszaemlékszem a gyerekkoromra, legtöbbször az villan be, hogy éppen kiköltözünk valamelyik otthonunkból, és beköltözünk az újba, vagy hogy letelepszünk valahol, és megpróbáljuk otthonunknak érezni a helyet. De azért ezek az emlékek még mindig kedvesek számomra.

Élénken emlékszem például arra, hogy hogyan költöztünk el Virginiából, amikor eljött az ideje. Miközben idegenek vitték ki a házból a bútorainkat, én a hálós ajtónál álltam, a verandán, és itattam az egereket. Kétségbeesetten sírtam, nem értettem, kik ezek az emberek, és mit tettem, hogy ilyen sorsot érdemelek. De Ammi ott volt mellettem és megvigasztalt. Igaz, időnként kuncogott, és emlékszem, kicsit ugratott is, amikor az egyik idegen elvitte a kedvenc széket. De törődő figyelmére és vigasztaló hangjára is emlékszem.

– *Kjá bát hé mérá bétá?* Mi a baj, kisfiam? – kérdezte, arcomat a kezébe vette, és magához ölelt.

– Ezek elvitték a széket! Azt az epreset!

– És az a szék sokkal fontosabb neked, mint a te Ammid? Én még mindig itt vagyok. És Ábbá és Baji is. Allah mindent megadott! Mi kellene még, Billú?

Billú volt a becenevem, de csakis a szüleim szólítottak így, és inkább csak akkor, amikor kedveskedni akartak nekem. Ritkán mondták ki, hogy „szeretlek”, túlzott kitarulkozásnak hangzott volna a pakisztáni fül számára. A szeretet magától értetődő volt, a szülők a gondoskodásuk által fejezték ki, a gyerekeik azzal, hogy engedelmeskedtek nekik.

A szeretet szótlansága az egyik oka annak, hogy ennyire felértékelődik a gyerekek engedelmessége az iszlám kultúrában. Kamaszkoromban Ammi gyakran dorgált meg önfejtőségemért: „Mit ér, hogy azt mondd, szeretsz, ha nem teszed azt, amit mondok?” Később, amikor foglalkoztatni kezdett a kérdés, hogy kövessem-e Jézust, tudom, hogy azt kellett fontolóra vennem, hogy ha megteszem, akkor döntéssel messzemenően a legnagyobb engedelmiséget követem el. A szüleim nemcsak azt éreznék, hogy elárltam őket, de megszakadna a szívük a szomorúságtól.

Négyévesen azonban, abban a védett életkorban halvány fogalmam sem volt arról, hogy mit jelent az összetört szív vagy a családi viszály. Egyszerűen csak vissza akartam kapni az epres székeimet.

Mihelyt befejeződött a pakolás, és távozásra készen álltunk, Ábbá összegyűjtötte a családot, és így szólt: „Imádkozzunk!” Derékmagasságig felemeltem begömbölyített, felfelé fordított tenyereimet, utánoztam Ammit és Ábbát. Csendesen imádkoztunk, kértük Allahot, hogy utunk legyen biztonságos és minél gyorsabb.

Végül aztán megérkeztünk az új helyre, a skóciai Dunoomba, ahová a kötelesség szólította apát. Ha visszagondolok, úgy érzem,

Dunoon volt az első igazi otthonom. Nem azért, mintha rengeteg barátom lett volna az iskolában vagy a környékünkön, sőt még az epres kisszékem is elkallódott a költözés során, hanem mert nagyon közel kerültem a családomhoz, valósággal összenőttünk. A hitem is egyre inkább elmélyült azokban az években. És ott volt nekem Ammi, Ábbá és Baji. Semmi másra nem volt szükségem rajtuk kívül.